

Гриценко О. І.,
завідувач відділу комплектування, обробки літератури
та наукової організації каталогів бібліотеки
Житомирського державного університету імені Івана Франка

КОМПЛЕКТУВАННЯ ФОНДУ БІБЛІОТЕКИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

У статті охарактеризовані напрями комплектування бібліотечного фонду на сучасному етапі, його перспективи та роль автоматизації в пошуку та отриманні необхідної інформації.

***Ключові слова:** бібліотечний фонд, інформаційні потреби, комплектування, бібліотечний сайт, нові надходження.*

Фонд бібліотеки університету – головне джерело задоволення інформаційних потреб усіх суб'єктів освітньої діяльності вищого навчального закладу – від студентів до викладачів, науковців та співробітників. Важливою умовою розвитку інформаційних ресурсів бібліотеки є щорічне поповнення бібліотечних фондів усіма видами документів для забезпечення навчально-виховного та науково-дослідницького процесів [3].

Нині підхід до моделювання бібліотечних фондів вузів набуває нових вимог і напрямів. Фонди мають бути мобільнішими, з розгорнутою мережею пошуку, здатні зацікавити і задовольнити потреби найвибагливішого користувача в освітній чи науковій діяльності. Якісне інформаційне забезпечення навчального, наукового й виховного процесів вищого навчального закладу полягає в організації бібліотечного фонду відповідно до його профілю та інформаційних потреб усіх категорій користувачів.

Найважливішою складовою формування фонду є його комплектування, від якості та повноти якого залежить рівень інформаційно-бібліотечного й бібліографічного обслуговування студентів, викладачів, фахівців [6].

Основними критеріями відбору документів є їх актуальність, цінність та профільність, важливим чинником є плановість і системність поповнення фонду. Зазначене є теоретичними засадами комплектування фонду.

На практиці маємо значні обмеження в діяльності бібліотек з комплектування фонду:

- не стало державних видавництв, відповідно, і державного планування випуску літератури;
- зруйнувалася цілісна система документопостачання;
- зникла видавнича та торгова бібліографія;
- скасувалася централізована система джерел комплектування фондів бібліотек творами друку (бібліотечні колектори, в основному, припинили своє існування, книжкові магазини працюють на комерційній основі);
- суттєво скоротилися бюджетні асигнування на комплектування фондів;
- наявні тендери на придбання літератури тощо [5].

Скасування тендерів на придбання літератури дає можливість оперативно поповнювати фонди книгозбірень. Однак, відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель», сума закупівлі за державні кошти не повинна перевищувати 200 тисяч гривень на рік з жовтня 2015 року. Тільки за такої умови відкриті торги не проводяться. Бібліотеки знову поставлені в рамки: або брати участь у тендері, або скорочувати і перелік літератури, і перелік необхідних періодичних видань.

На жаль, у таких умовах процес комплектування бібліотеки характеризується певною спонтанністю і, що найгірше, відсутністю плановості й систематичності у надходженнях. Фактично бібліотеки перебувають у самостійному пошуку актуальної літератури, що посилює співпрацю з кафедрами університету.

Разом з тим, удосконалення навчального процесу в університеті, постійне введення нових спеціальностей і спеціалізацій, а отже, поява нових дисциплін і спецкурсів ставить перед бібліотекою відповідальне завдання цілеспрямованого, науково обґрунтованого формування фонду навчальної літератури, укомплектування фонду тими посібниками, яких не вистачає, на які є попит у користувача.

Це вимагає комплексного, системного підходу до всіх процесів – замовлення, аналізу використання, чистки від непрофільної та застарілої літератури [5].

Ситуацію з книгозабезпеченістю доцільно вивчати за допомогою моніторингу – постійного контролю відповідності фонду динамічним потребам навчального й науково-дослідного процесу. Завдяки новим технологічним процесам відділ комплектування має можливість оперативно збирати інформацію про документи, рахувати, здійснювати контроль витрат і фінансової звітності [2].

Ми живемо в час, коли досягнення комп'ютерних та інформаційних технологій так швидко проникають у наше приватне та професійне життя, що навіть така інституція, як бібліотека, набуває дещо іншого значення. Дійсно, бібліотека нашого часу – це місце зберігання як традиційних документів, так і нових електронних ресурсів.

Одним із неперевершених досягнень сучасності є комп'ютерна мережа Інтернет, впровадження можливостей якої можна порівняти лише з винаходом радіо або телебачення у свій час. Прогнозовано, що у недалекому майбутньому Інтернет змінить всі, в тому числі, традиційні бібліотечні технології, так як будь-яка інформація у будь-який час без будь-яких географічних чи інших перешкод може надходити до користувача [1].

Говорячи про оптимізацію електронних технологій, про їхні переваги перед традиційними, необхідно відзначити постійне їхнє вдосконалення й розширення можливостей. Співробітники відділу вивчають досвід використання новітніх технологій у бібліотечній роботі й застосування їх на практиці.

Для формування бібліотечного фонду необхідне одержання оперативної та різноманітної інформації про книги. У нашій бібліотеці для цього використовуються як традиційні (друковані), так і віртуальні джерела. Одним з ефективних способів комплектування можна назвати розповсюдження видавництвами інформації про новинки електронною поштою. Щотижня електронна пошта доставляє бібліотеці файли з переліком новинок, що вийшли у видавництвах. Книги можна шукати за тематикою, автором й назвою, конкретними параметрами документа. Економія зусиль, а головне часу, доводять переваги електронної пошти: простота використання, відносна швидкість обміну інформацією [4].

Для інформування кафедр на сайті бібліотеки в рубриці «Комплектування» підрубриці «Як зробити замовлення» розміщено назви провідних видавництв з активними посиланнями.

Наразі основними джерелами комплектування бібліотеки є:

- бюджетні асигнування;
- передплата;

- РВВ ЖДУ ім. І. Франка;
- взамін втрачених;
- подарункові видання.

Дарування – одне з найперспективніших джерел комплектування бібліотеки сьогодні.

Вже 5 років поспіль у бібліотеці діє благодійна акція «**Книга до книги = найкраща бібліотека**». Про умови акції та подяка з прізвищами благодійників розміщено на сайті бібліотеки. Бібліотека з вдячністю одержує в дар від авторів наукові праці, які займають належне місце у фонді бібліотеки, поповнюючи його новими актуальними документами. Професорсько-викладацький склад академії також радує подарунками із домашньої бібліотеки та власними новими напрацюваннями, примірник яких завжди знайде достойне місце на полицях книгозбірні. Необхідно зазначити, що такі способи комплектування фонду є досить дієвими. Отож, комплектування фондів бібліотеки університету виконує ще й виховну функцію, яка спонукає, у першу чергу користувачів бібліотеки долучитися до процесу формування фонду, подарувавши диск, книгу, альбом та залишивши своє ім'я в пам'яті закладу.

У середньому за 2 роки кількість нових надходжень становить 3,5 тисяч примірників книг.

Усі питання, пов'язані з комплектуванням, вирішуються у комплексі та тісному контакті із завідувачами кафедр, викладачами інститутів й факультетів університету.

Весь обсяг нових надходжень обробляється за допомогою програми «ІРБІС». Працівники відділу вносять бібліографічні описи документів ДСТУ, який діє нині, (ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. ДСТУ 3582:13 Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою: загальні вимоги та правила), в АРМ «Каталогізатор». Завершується процес друком каталожних карток та індикаторів на кожну книгу й передачею у структурний підрозділ бібліотеки відповідно до профілю. З новинками користувачі мають можливість ознайомитися на сайті бібліотеки у підрубриці «Надходження». Списки сформовано за роками, помісячно та предметними рубриками для зручності пошуку. Крім того, працівниками відділу створюються ілюстровані списки з описом та анотацією до книг замовлених кафедрами відповідно до виконання службових з подальшою розсилкою на електронну адресу кафедри.

Необхідно відзначити, що комплексна автоматизація дозволила не тільки полегшити працю бібліотекарів бібліотеки, виявити помилки традиційної технології, раціонально розподілити трудові ресурси, але й надати читачам зовсім нові можливості у пошуку та отриманні необхідної інформації.

В умовах інформатизації суспільства, змін в освіті перед бібліотекою постають інші завдання щодо комплектування:

- передплата доступу до онлайн-бібліотек, які пропонують різногалузеву літературу в електронному вигляді;
- передплата електронних версій журналів і газет, яку можна здійснювати безпосередньо у видавців або через спеціальні організації [5].

Бібліотека здійснює певні кроки в цих напрямках і підтримує тенденцію до оновлення, удосконалення і впровадження новітніх інформаційних технологій. Наприклад, вивчалася можливість приєднання бібліотеки до ELibUkr . ELibUkr – «Електронна бібліотека України» – це проєкт, що об'єднує бібліотеки вищих навчальних закладів, національні бібліотеки та інші організації України. Метою проєкту є забезпечення доступу до світової наукової інформації, створення власних академічних ресурсів [1].

Список використаних джерел

1. Астапенко Т. Управління фондами: наукове підґрунтя, критерії ефективності, практичні аспекти (досвід Миколаївської ОУНБ ім. О. Гмирьова) / Т. Астапенко // Вісник книжкової палати. – 2010 – № 5. – С. 24–27.

2. Вилегжаніна Т. Поточне комплектування – один із важливих аспектів управління формуванням бібліотечного фонду / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2007. – № 4. – С.4–7.

3. Клименко О. Основні напрями діяльності бібліотек вищів Міністерства культури України на сучасному етапі / О. Клименко, Н. Бачинська // Бібліотечний вісник. – 2011. – № 4. – С. 38–45.

4. Поліщук О. Редагування електронних каталогів – новий напрямок підвищення якості інформаційного обслуговування користувачів бібліотек // Бібліотечний форум України. – 2006. – № 4. – С. 27–30.

5. Стрішенець Н. Відбір при комплектуванні: мистецтво чи наука? / Н. Стрішенець // Бібліотечний вісник. – 2009. – № 1. – С. 7–15.

6. Стрішенець Н. Поняття «комплектування» в американській бібліотечній термінології / Н. Стрішенець // Вісник книжкової палати. – 2009. – № 2. – С. 23–26.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2015.

Гриценко Е. И.

Библиотека

Житомирского государственного университета имени Ивана Франко

Комплектование фонда библиотеки: теория и практика

В статье охарактеризованы направления комплектования библиотечного фонда на современном этапе, его перспективы и роль автоматизации в поиске и получении необходимой информации.

***Ключевые слова:** библиотечный фонд, информационные потребности, комплектование, библиотечный сайт, новые поступления.*

Hrytsenko O.

Library,

Zhytomyr Ivan Franko State University

Completing library fund: theory and practice

In the article directions of completing library fund on the modern stage, his prospects and role of automation in search and receiving of necessary information are described.

***Keywords:** library fund, information necessities, completing, library website, new receivableness.*